

„Projekt Świątynie Solarne” to projekt interdyscyplinarny mający na celu pogłębianie wiedzy na temat królewskich zabytków kategorii nie posiadającej dotychczas analogii w historii starożytnego Egiptu, tzw. „świątynie solarne”.

Świątynie solarne były budowane w ciągu stosunkowo krótkiego okresu długości około stulecia podczas panowania V dynastii (połowa III tysiąclecia p.n.e., przez badaczy zazwyczaj nazywany okresem Starego Państwa) i odegrały przełomową rolę zarówno w religijnym, jak i ekonomicznym aspekcie życia w ówczesnym Egipcie. Budowle te zostały jednak nagle opuszczone do końca panowania V dynastii, a przez kilka pokoleń nie zastąpiono ich innymi porównywalnymi budowlami. Najważniejszym aspektem funkcjonowania świątyń solarnych był fakt, iż stanowiły pierwsze sanktuaria w cywilizacji faraonskiej, które przeznaczone były wyłącznie do sprawowania kultu solarne boga Ra. W ciągu całej historii Egiptu bóg ten był uznawany za najwyższe bóstwo kreacyjne, zaś świątynie ku jego czci wznoszono na terenie całego kraju. W szczególnym momencie historii Egiptu, a mianowicie podczas panowania sławnego faraona-heretyka Echnatona w połowie II tysiąclecia przed naszą erą, bóg słońca osiągnął takie znaczenie, że pozostałe bóstwa zostały strącone z piedestału, co stworzyło warunki dla przyszłego rozwoju współczesnych religii monoteistycznych (uznających istnienie jednego boga, np. judaizm, chrześcijaństwo, islam). Mimo tak wielkiego ich znaczenia w historii starożytnego Egiptu, nasza wiedza o świątyniach słońca jest nadal niedokładna. Jest to tym bardziej prawdziwe gdy weźmiemy pod uwagę fakt, że z sześciu świątyń znanych ze źródeł historycznych, dotychczas odsłonięto tylko dwie. Z tych dwóch tylko jedna – świątynia słońca Niuserre, położona na stanowisku Abu Gurab, ok. 20 km na południe od Kairu – jest nadal zachowana w dostatecznym stopniu aby dać nam pewne pojęcie o tym, jak wyglądały takie świątynie. Pierwszym celem niniejszego projektu jest więc ponowne zbadanie i odsłonięcie tej świątyni. Jest to możliwe ze względu na fakt, że misja archeologiczna, na czele której stoi kierownik tego projektu, pracuje na stanowisku już od 9 lat.

Jednym z głównych celów jest zbadanie kultury materialnej związanej ze świątynią. Archeolodzy, którzy odkryli i odsłanili tę świątynię w latach 1898-1901 zwracali uwagę jedynie na jej architekturę i dekoracje, a całkowicie zignorowali zabytki, które mogłyby, bardziej niż cokolwiek innego, odzwierciedlić koncepcję kultu sprawowanego w takich świątyniach. Ta dokumentacja składa się przede wszystkim z różnorodnych materiałów wytworzonych do potrzeb czynności kultowych (ceramika, narzędzia i przedmioty kultowe, materiały do potrzeb prowadzenia księgowości świątynnej, itp.). Tego typu pozostałości zostały od razu porzucone, bez szczegółowej analizy, i ostatecznie nawet nie zostały opublikowane. Tę lukę zamierzamy wypełnić w ramach niniejszego projektu.

Jednakże poprzez badanie wspomnianych przedmiotów kultury materialnej, intencją projektu jest nie tylko poznać charakter rytuałów i ceremonii mających miejsce w świątyni, ale przede wszystkim codzienne życie społeczności zamieszkującej jej okolicę. Tak jak to wiadomo o wielu innych znanych świątyniach, które opracowano w ostatnich latach różnymi metodami, świątynie słońca mogły funkcjonować jako centra przyciągające lokalne społeczności, a miasteczka/wioski/osady powinny być zakładane wokół takich kompleksów. Ten ostatni aspekt jest związany z drugim celem naszego projektu: zbadaniem szerszego obszaru zawartego między dwoma poznanymi dotychczas świątyniami słońca, który nie został jeszcze wyeksplorowany archeologicznie. W ciągu ostatnich lat kierownik niniejszego projektu przeanalizował wszystkie dostępne źródła historyczne oraz mapy przygotowane przez podróżników i odkrywców podczas dwóch ostatnich stuleci. Studia te wykazały możliwość istnienia nieznanych dowodów archeologicznych na terenie pomiędzy tymi świątyniami, które w przeszłości opisano na różne sposoby, a które następnie zaginęły. Przynajmniej niektóre z takich konstrukcji mogą należeć do jednej z zaginionych świątyń solarnych, z towarzyszącymi im ośrodkami osadniczymi. Jak łatwo sobie wyobrazić, ich odsłonięcie byłoby nie tylko istotnym wkładem do wiedzy w tej dziedzinie, ale stanowiłoby nadzwyczajne i unikalne odkrycie.

Aby osiągnąć ten cel, zamierzeniem projektu jest połączyć tradycyjnie rozpatrywane dane (historyczne, archeologiczne, religijne i tekstowe) z interdyscyplinarnymi metodami badania geomorfologii danego obszaru, a mianowicie nowoczesnej technologii obserwacji i analizy terenu (teledetekcji). Wyniki takiej połączonej analizy zostaną ostatecznie zintegrowane z informacjami topograficznymi i archeologicznymi pozyskanymi na stanowisku podczas trwania projektu, włączając w to, po raz pierwszy, badania geomagnetyczne całego stanowiska Abu Gurab.

Końcowym wynikiem projektu będzie stworzenie Systemu Informacji Historyczno-Geograficznej (Historical Geographical Information System – HGIS) działającego w trybie wolnego dostępu, dostarczającego danych na temat świątyń solarnych i spokrewnionego zagadnienia kultu solarne w Egipcie w III tysiącleciu p.n.e. Pozwoli to na zorganizowanie i zaprezentowanie na cyfrowej, wielowarstwowej mapie informacji wyselekcjonowanych podczas analizy różnego typu danych, a także ekstrapolować i zwizualizować na podstawie historycznej wszystkie możliwe związki między różnymi składowymi wyszukiwanymi danych. Do końca projektu krótka i wyselekcjonowana wersja zostanie opublikowana w trybie wolnego dostępu online, a z wszystkich danych wygenerowanych przez ten projekt ostatecznie będzie mogła korzystać szersza grupa odbiorców.